

„Po vojne moju myseľ zamestnávala iba jedna myšlienka: Židia musia mať vlastný štát a vlastnú armádu“

Yeshayahu (Kostia) Nir (*1930)

Príbeh, ktorý vám ponúkame, sa viaže na obdobie Slovenského štátu a prenasledovanie židovskej menšiny s fatálnymi následkami. Dôkazom, že reštrikcie neobišli ani deti, je práve príbeh Yeshayaha. Jeho mladý život poznačilo ukrývanie, pobyt v koncentračných táboroch, strata blízkych a odvaha bojovať za lepší život. Pre mnohých mladých ľudí môže byť inšpiráciou, čo všetko muselo dieťa zvládnuť v neľahkej dobe poznačenej fašistickou ideológiou, ale môže byť aj nástrojom scitlivovania mladej generácie voči inakosti, odlišnosti, budovaniu humanistických hodnôt a akceptujúcim postojom. Veríme, že vás i vašich žiakov/žiačky príbeh a k nemu pripravené aktivity zaujmú a využijete ich na doplnenie výučbového procesu.

podcast

príbeh

Základná a stredná škola

Aktivita 1: Ako opustiť domov

Individuálna, skupinová, hromadná aktivita

Téma:

príbehy 20. storočia, ľudské práva a slobody, totalitné režimy, Slovenský štát, nenávisť, antisemitizmus, migrácia

Pomôcky:

papiere, výkresy, farbičky, fixy, ceruzky, počítače/tablety, kresliace alebo animačné počítačové programy, rôzne kostýmové náznaky

Postup:

- **V úvodnej časti aktivity (evokácia)** sa oboznámime s príbehom Kostiu Nira. Pustíme žiakom/žiačkam podcast alebo prečítame príbeh. Pri práci v škole je možné dať inštrukciu, aby si počas počúvania príbehu zavreli oči a urobili si také malé „premietanie“. Môžeme túto časť zadať aj ako domácu úlohu pred realizáciou aktivity, kedy si žiaci vyberú spôsob, ako sa s príbehom individuálne zoznámiť.
- Navzájom si pozdieľame dôležité informácie, ktoré sme sa z príbehu dozvedeli. Snažíme sa ich zasadiť do poznatkov z našej histórie. Okrem faktov sa sústreďujeme na pocity, zážitky pamätníka, ktoré v príbehu popisuje. Vyvolávame v deťoch empatiu a vedíme ich k tomu, aby si za textom vytvárali nejaké obrazy, čím zapájame ich predstavivosť.
- Žiakov vyzveme, aby nám popísali svoje vlastné obrazy, čo vidia (akých ľudí, čo robia, čo vidia z prírody, aké predmety sa im zjavujú a na čo slúžia, aké prekážky vnímajú atď.).
- Po tejto časti ich oboznámime s nasledujúcou úlohou, a to zaznamenať príbeh v čo najväčšej pestrosti (obsahovej i formálnej) v podobe, ktorá je pre nich najbližšia, napríklad znejšia, najpútavejšia. Ak by žiaci/žiačky chceli pracovať vo dvojiciach alebo v menších skupinách, mali by sme im to umožniť.
- *Alternatívou* môže byť vybrať len jednu konkrétnu situáciu, obdobie života, udalosť, historické obdobie, ktoré na žiakov/žiačky najviac zapôsobili, najviac ich zaujali.
- Zadanie môžu spracovať rôznymi spôsobmi. Napríklad: z príbehu vytvoriť mapu života, napísať fiktívny rozhovor, reportáž, príbeh, situáciu zdramatizovať a zahrať divadelnú scénu, stvárniť príbeh/udalosť v pantomíme, vytvoriť komiks, puzzle, napísať báseň, poviedku, napísať/zahrať pesničku, predviesť tanečnú choreografiu, vytvoriť obraz zachytávajúci silný moment života pamätníka a podobne.
- Po splnení zadania vytvoríme prostredie na prezentáciu výsledkov práce jednotlivcov.
- **Záverečná časť (spätná väzba)** – v tejto časti aktivity diskutujeme so žiakmi/žiačkami o aktivite, o procese tvorby výstupov, prečo si vybrali práve taký spôsob spracovania, ako sa im darilo spracovať príbeh, alebo jeho časť, ako vnímali príbeh, čo sa im javilo najťažšie, ako zasiahol príbeh ich vnímanie minulosti, za akých okolností by oni opustili svoj domov a či si vedia predstaviť, že by sa aj dnes mohlo niečo podobné stať.
- Pýtame sa ich, aké posolstvo čítajú medzi riadkami príbehu a aký odkaz by odovzdali svojej generácii.

- V úplnom závere vyzveme žiakov/žiačky, aby sa pokúsili sformulovať myšlienku, čo môžu oni urobiť pre to, aby sa história neopakovala, aby sa nešírila neznášanlivosť, nenávisť, aby tieto postoje nemali možnosť ovplyňovať naše zmýšľanie o inakosti. Rozprávame sa o tom, ako sa citlivejšie, vnímavejšie a korektnejšie vyjadrovať o komkoľvek, kto sa od nás niečím odlišuje, ako akceptovať a prijať inakosť. Poukázať na to, že inakosť obohacuje akúkoľvek spoločnosť, vnáša do nej nové prvky a môže sa stať inšpiráciou pre náš vlastný komunitný a spoločenský život. Scitlivujeme optiku a zároveň posilňujeme akceptáciu sveta okolo nás.
- Následne môžete usporiadať výstavu, prehliadku, festival výstupov žiakov pre školu, komunitu, mesto. Môžete to skombinovať s ďalšími aktivitami (beseda, diskusia, filmové predstavenie, kvíz atď.).

Aktivita 2: Taký obyčajný deň

Individuálna, skupinová, hromadná aktivita

Téma:

príbehy 20. storočia, ľudské práva a slobody, nenávisť, antisemitizmus, diskriminácia, holokaust, Židovský kódex

Cieľ:

Vytvoriť reálnu predstavu o živote vylúčených a prenasledovaných ľudí počas existencie Slovenského štátu. Cez príbehy ľudí priblížiť nedávnu históriu Slovenska s jej dôsledkami na životy ľudí. Budovať a upevňovať hodnotový systém mladých ľudí. Predchádzať prejavom neznášanlivosti, nenávisť, antisemitizmu.

Pomôcky:

veľké hárky papiera, tabuľa/flipchart, fixy, text Židovského kódexu

Postup:

- **V úvodnej časti (evokácia)** sa posadíme do kruhu a vytvoríme príjemnú atmosféru.
- Zadáme inštrukciu, aby každý povedal o svojom mene nejaký krátky príbeh, historiku, príhodu, význam.
- Triedu rozdelíme na skupiny (6 – 10 členov). Dáme pokyn, aby si vytvorili stanovisko, na ktorom budú pracovať.
- Žiakom/žiačkam dáme do skupín papier s otázkami: *Čo je to zákon? Načo nám zákony slúžia? Ako zákony ovplyvňujú naše správanie? Musíme ich rešpektovať? Čo by sa stalo, ak by sme ich nedodržiavali, porušovali ich? Aké parametre musia zákony spĺňať? Komu majú slúžiť? Čo je ich hlavným cieľom? Akým spôsobom musia rešpektovať ľudskú dôstojnosť?*
- V skupinách diskutujú o odpovediach. Svoje odpovede zapisujú na veľké hárky papiera. Následne prezentujú.
- **V hlavnej časti (uvedomenie)** dáme inštrukciu, aby žiaci/žiačky popremýšľali o svojej dennej rutine. Tabuľu/flipchart rozdelíme na 3 časti: RÁNO / DEŇ / VEČER. Spoločne do jednotlivých polí zapisujeme rutinné každodenné činnosti vzťahujúce sa k danej časti dňa.
- Každému žiakovi/žiačke dáme lístok, na ktorom je nejaké pravidlo, nariadenie, ktoré bolo súčasťou Židovského kódexu a platilo počas Slovenského štátu (výber niektorých ustanovení uvádzame ako prílohu na konci tohto pracovného listu).

- Postupne žiaci/žiačky čítajú svoje nariadenia.
- Na tabuli/flipcharte odškrtaávajú niektoré činnosti, veci, ktoré zaznamenávali v dennej rutine. Niektoré nevyškrtaávajú, ale dávajú do zátvorky, nakoľko tvorili tak trochu „luxus“ (napr. plávanie v bazénoch, vlastnenie rádioprijímača, psa atď.).
- Vrátime sa k 1. časti aktivity, k zákonom. Reflektujeme, ako spĺňa Židovský kódex parametre, ktoré sme v predchádzajúcej aktivite stanovili. Stanovujeme, čo bolo cieľom týchto zákonov. Hodnotíme, ako sa vzťahuje k identite jednotlivca a spoločnosti. Poukazujeme na to, ako sa jednotlivec stráca v bezmennej mase, stráca svoju jedinečnosť, identitu.
- **V záverečnej časti** hodnotíme, o čo jednotlivci prišli, čo nemôžu, čo stratili. Pokúšame sa predstaviť si, čo to pre nich znamená, ako to vplýva na ich život, prežívanie, ako sa rúca dovtedajší svet. Aké istoty stratili a aká sa pred nimi utvárala perspektíva života.
- **V spätnej väzbe** spoločne spracúvame emócie, usporadúvame myšlienky. Hovoríme o tom, ako ich to ovplyvnilo a ako sa z tejto novej perspektívy pozerajú na svoj život a dennú rutinu.
- Vyzdvihujeme význam ochrany demokracie, postavenie sa neprávosti v akejkoľvek podobe, vyhranenie sa voči nenávisťným prejavom voči komukoľvek, vyzdvihujeme solidaritu, pomoc a spoluúčasť.

Nariadenie zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov „Židovský kódex“, ktorý v 270 paragrafoch ustanovil na Slovensku osobitný právny režim občanov židovského vierovyznania, ktorí tak stratili občianske práva. 198/1941 Sl.z. Nariadenie zo dňa 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov.

HLAVA II.

Označenie.

§ 8.

- (1) Židia sú povinní nosiť židovské označenie. Podrobnosti o tvare označenia a o spôsobe jeho nosenia, ako aj všeobecné výnimky po dohode s rezortne príslušným ministrom určí minister vnútra vyhláškou v Úradných novinách.
- (2) Iné označenia v súvislosti s menom (priezviskom) alebo firmou Žida (židovského združenia) môže určiť rezortne príslušný minister.
- (3) Kto nenesí, poťažne nepoužíva označenia podľa ods. 1 alebo 2 potresce sa za priestupok okresným (štátnym policajným) úradom peňažným trestom od Ks 100 do Ks 10.000, ktorý sa má v prípade nevyožiteľnosti premeniť na zatvorenie od 1 dňa do 15 dní.

HLAVA III.

Obmedzenia ohľadom manželstva a mimomanželského pohlavného styku.

§ 9.

- (1) Zakazuje sa uzavrieť manželstvo medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) a medzi Židom (Židovkou) a židovskou miešankou (miešancom) [§ 2].
- (2) Kto vedome uzavrie manželstvo proti zákazu v ods. 1, potresce sa pre prečin väzením do 3 rokov a stratou úradu a práva volebného.

§ 10.

Vedomý mimomanželský pohlavný styk medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) sa tresce ako prečin väzením do 5 rokov.

HLAVA IV.

Vylúčenie z volebného práva a z verejnoprávnych funkcií.

§ 12.

- (1) Židia nemajú volebné právo a nie sú voliteľní do Snemu Slovenskej republiky ani do orgánov verejnoprávnych korporácií.
- (2) Žid nemôže byť ustanovený za funkcionára štátu a verejnoprávnych korporácií a ustanovizní vôbec.

HLAVA V.

Nespôsobilosť k verejným službám.

§ 15.

- (1) Žid nesmie byť zamestnaný v službách štátu, taktiež v službách verejnoprávnych korporácií a verejných ustanovizní vôbec, počítajúc do toho aj nositeľov verejnoprávneho poistenia, a to ani ich alebo nimi spravovaných alebo dotovaných ústavov, podnikov, fondov a zariadení, vyjmúc židovských kultúrnych, kultových a sociálne-zdravotných ustanovizní ako aj Ústredne Židov.

HLAVA VI.

Nespôsobilosť vykonávať niektoré slobodné povolania.

Diel prvý.

Nespôsobilosť k verejnému notárstvu, advokácií a civilnému inžinierstvu.

§ 16.

- (1) Žid nemôže byť:
 - a) verejným notárom (verejnonotárske osnovníkom),
 - b) advokátom (advokátske osnovníkom),
 - c) civilným inžinierom.

Diel druhý.
Nespôsobilosť k výkonu lekárskej a zverolekárskej praxe.

§ 18.

(1) Židia nemôžu vykonávať lekársku a zverolekársku prax.

Diel tretí.
Nespôsobilosť k výkonu na lekárnickú prax a k právam na lekárne.

(1) Žid nemôže vykonávať lekárnickú prax.

§ 20.

HLAVA VII.

**Pracovná povinnosť a obmedzenie slobody osobnej, domovej prehliadky
a listového tajomstva.**

Diel prvý.

Pracovná povinnosť.

§ 22.

(1) Židia vo veku od 16 do 60 rokov, ak nekonajú práce podľa § 38 branného zákona, sú povinní konať práce, ktoré im prikáže Ministerstvo vnútra.

Diel druhý.
Osobné a domové prehliadky.

§ 25.

Štátne bezpečnostné orgány môžu kedykoľvek previesť u Židov osobnú prehliadku, a to aj bez písomného príkazu úradu alebo súdu.

Diel štvrtý.
Obmedzenie ohľadom bydliska.

§ 28.

(1) Ústredný hospodársky úrad môže po dohode s Ministerstvom vnútra Židom uložiť povinnosť vystahovať sa z určitej obce (mesta), pritom môže uložiť súčasne povinnosť nasťahovať sa do určitej obce (mesta).

§ 29.

(1) Ministerstvo vnútra a jemu podriadené úrady verejnej správy vnútornej môžu pre Židov obmedziť alebo im zakázať pobyt v určitých obciach (mestách) alebo v určitých ich častiach (námestiach, uliciach, parkoch, kúpalistiach a pod.), ako aj obmedziť alebo zakázať návštevu určitých podnikov (kúpeľov, hostincov, kaviarní, výstav a pod.).

Diel tretí.
Obmedzenia ohľadom vzdelania.

§ 38.

- (1) Židia sa vylučujú z akéhokoľvek štúdia na všetkých školách a učebných ústavoch okrem škôl ľudových a okrem kurzov osobitne pre nich zriadených.
- (2) Židia, či už ako jednotlivci, náboženské obce alebo korporácie a ustanovizne, nemôžu si zriadiť nijakú školu alebo učebný ústav - okrem škôl ľudových - a vzdelanie, ktoré podávajú tieto školy alebo učebné ústavy, nemôžu nadobúdať ani súkromným vyučovaním.
- (3) Vysvedčenia Židov zo škôl a učebných ústavov, vydané v cudzine, nemožno nostrifikovať.